

»Dok postoje na svijetu ta velika, apokaliptična zločinstva, može li svijet da vidi ona mala, svakidašnja?«

ODGOVORI NA PRIGOVORE

— **Pane e vino** (Kruh i vino) zove se knjiga Ignazia Silonea, auktora »Fontamare« i »Fašizma«, koja je sada izašla u Luganu na talijanskom jeziku. Najprije je lanjske godine izašla na njemačkom.

A taj položaj, da ne spominjemo mnogo i mnogo toga što i onako svako dobro zna, nije baš ružičast. Pa ne samo naš emigrantski položaj, već isto tako i položaj ostalih ljudi u ovom dijelu Evrope. Jer u Španiji se ratuje, u Abesiniji se još ratuje, u Palestini je buna, u Kini bijesni rat itd. Mi ovdje smo u mnogo gorem položaju nego građani malih neutralnih država u Evropi za vrijeme prošlog rata. Jer za vrijeme svjetskog rata je u Evropi postojalo neko pravo i postojala je neka savjest i postojale su neke tradicionalne sile dobra u ljudima. Amerika je ušla u rat indignirana djelovanjem njemačkih podmornica, koje su

Rijeka, oktobra 1937. U Juljskoj Kraljini i u Italiji uopće zavladała je u zadnje vrijeme tolika bijeda, da narod priželjkuje rat, jer ovako ne može dalje da živi. Ogromni porezi, velika skupoća, teror i razne ostale nedaće natierale su široke mase do zvdjivosti. Žele si »legalnu« smrt, da budu riješeni daljnjeg trpljenja. (Sag).

Onoliko i onako kako se moglo.
(t. p.)

Trst, oktobra 1937. — V tržaških zaporih je zaprt Šajn Franc, star 41 let iz Knežaka, stanujoč v Črnem vrhu. Na meji pri Postojni je bil aretiran od italijanskih obmeinih oblasti in predan sodišču v Postojni, ki ga je obsodilo na 4 meseca zapore in 3.000 lir denarne kazni.

O SLOBODI

O ljepa, o draga,
O zlatna sloboda,
Dar, u kom sva blaga
Vidni nam Bog je do:
Sva srebra, sva zlata,
Svi ljudski životi
Na mogu bit plaća
Toj čistoj ljepoti.

IVAN GUNDULIC

Svuda u prirodi vlada puna sloboda, i
sva priroda, sa svakim delom svojim, živi
potpuno slobodnim, zakonitim životom.

Vasionska sloboda izgrađena je na prin-
cipu trializma, po zakonu života, tom va-
sionskom ustavu, iz koga izvri i svi ostali
večni zakoni, prirodni, duhovni i osećajni.
Svuda u vasioni neizbežno se nailazi na
suprotne polarne sile ili vrednosti, polove, u
vidu sile i protusila ili duha i materije; pra-
va i dužnosti ili funkcije i protufunkcije;
dobra i zla ili koristi i štete. Ali istovreme-
no, svuda i svakad u vasioni i njenom ži-
votu, nailazi se neizbežno i na treću silu
ili vrednost, na energiju, iz čije harmo-
nične, simetrične, koordinirane, uzajamne i
srazmerne saakativnosti su svakim od odgo-
varajućih suprotnih polova proizlazi sraz-
meran rezultat. U primerima, sistem toga
trializma, ili toga jedinstva u trojstvu bio
bi:

otac—majka—dete,
seme—stablo—plod,
misao—rad—delo,
plan—građenje—zgrada,
nada—vera—ljubav,
zakonodavna—upravna—sudska vlast,
istina—sloboda—pravda.

Dva glavna, osnovna elementa celokup-
ne vasionske sadržine, to su duh i mate-
rija. A energija, koja kroz njih struji, kao
kroz telo, treći je glavni, osnovni ele-
ment u vasioni. Iz skladne, koordinirane,
uzajamne i srazmerne aktivnosti ta tri os-
novna elementa, struji život, harmonično i
simetrično, kao muzika iz harfinih tonova
ili duga iz tonova njenih boja.

Formula života jeste: duh + energija +
materija = život.

U prirodi i njenom životu nema izuzetka,
privilegija ni monopola; nema egoizma, pri-
stranosti ni samovolje; nema laži, nasilja
ni nepravde; u njoj sve živi iskrenim, nese-
bičnim i slobodnim životom, u njoj je sve
pred zakonom ravnopravno i izjednačeno i
sve se s podjednakim mirom, poverenjem i
ljubavlju povinuje zakonu, kao najvećem
vrhovnom autoritetu. Jedini izuzetak od to-
ga opšteg pravila čini čovečanstvo. Jer laž,
nasilje, nepravda; sebičnost, pristranost,
samovolja; sumnja, neverica i mržnja; le-
nost, nerad i neumerenost; i drugi poroci,
— izuzeci su, privilegiji i monopoli isklju-
čivo čovečanstva. Ali, kako u vasioni nema
ničeg, čemu krajnji cilj ne bi bio plemenit,
to i ti specijaliteti čovečanstva imaju lakode
svoj krajnji plemeniti cilj.

U životu se ne može postići ništa, ako se
ne plati srazmerna cena. Čovek je ogledalo
i najsvršenija miniatura vasione, i njegov
je život najstrožiji i najuzvišeniji — du-
hovni, fizički i osećajni. Zato je čoveku od
Providenja i poverena najuzvišenija misija.
Njemu je sudeno i dosuđeno: da ne živi kao
priroda, samo po sili zakona; niti da živi
kao životinja, po sili zakona i po instinktu;
nego da svoje prirodno pravo na slobodan
život okupi srazmernom cenom u vidu
sopstvenog svestranog napora i rada.

II

Po sili zakona života, pšenično bilje pri-
ma od zemlje, atmosfere, klime, insolacije,
ljudi i životinja onoliko usluga, koliko mu
je tih usluga potrebno za slobodan i plodo-
nosan život. Pšenično bilje nikne, raste, sa-
zreva i rodi plodom, koji služi za hranu i
druge potrebe ljudima i životinjama, i za
seme (u cilju produženja primarnog života
kroz vekove). Po svršenju žetvi, pošto je
hemijski proces raspadanja dovršen, bilans
primanja i izdavanja ostaje bez salda: zbir
usluga, koje je pšenično bilje, svako za sebe
i sve ukupno, za svog veka primilo, ravan
je zbiru usluga, koje je u toku svog veka
uzvratilo. Iz tih uzajamnih usluga strujao
je, razvijao se, rodio plodom i završio pšeni-
čni primarni život. Tako teče i sa istim
izgledom bilansa, i život svih delova priro-
de i svih životinja.

Svoj opstanak i život, zemlja dužuje
posredno uslugama sunčanog sistema, a po-
sredno i proporcionalno i uslugama svih
ostalih zvezdanitih sistema. U naknadu za te
primljene usluge, zemlja služi kao jedan od
stubova, na kome počiva sunčani sistem, a
indirektno i proporcionalno, ona služi i
kao stub, na kome počivaju i svi ostali zve-
zdani sistemi. U završnom računu zbir
usluga, koje zemlja čini sunčanom i osta-
lim zvezdanitim sistemima, ravan je zbiru
usluga, koje ona od njih prima, tako da
bilans ostaje uravnotežen, bez salda. Kad bi
se nešto desilo, te bi zemlja ma i za minutu
odrekla svoje usluge sunčanom i ostalim
zvezdanitim sistemima i krenula suprotnim
pravcem, istovremeno i neizbežno bi u ce-
lom sunčanom sistemu nastao katastrofalan
potres i kaos, koji bi se, jače ili slabije,
odrazio u svima zvezdanitim sistemima, već
prema njihovoj udaljenosti od sunčanog si-
stema; isto onako, kao što bi nastao kata-
strofalan potres i kaos u čoveku i njego-
vom životu, kad bi od preko dva milijuna
čelija njegove sive moždane mase, skup od
njih deset ili dvadeset hiljada odredaka mo-
ždanom sistemu svoje usluge, pa bi usled
toga nastupio potres i kaos u vidu ludila,
sa svima svojim katastrofalnim posledica-
ma za ceo ljudski organizam i život. Ali,
u prirodi je sličan potres i kaos isključen,
pošto cilj prirode nije kaos, nego red, nije
smrt, nego život.

Ako u prirodi ipak dolazi do poremećaja

GOSPODARSKE PRILIKE SELJAKA U JUŽNOJ ISTRI

Naš list je više puta pisao o gospodar-
skom propadanju našega seljaka u Julijskoj
Krajin, pogotovo u Istri. Više puta smo iz-
našli statističke podatke i iznašli smo
razne odredbe i zakone, koji se upotreblja-
vaju za više ili manje nasilno raznarodova-
nje i gospodarsko podjarmljivanje našega
seljaka kao i za postepeno naseljavanje ta-
lijanskih kolonista.

Kako je daleko ovo sistematsko uništa-
vanje našega seljaka dospelo, neka nam
razjasni slijedeći primjer iz Sv. Vinčenta u
Istri. Tamo živi u selima Smoljanci Rapa-
nji, Stokovci, Cabruniči i Krase 170 seljač-
kih obitelji hrvatske narodnosti. Te porodi-
ce su imale još iz rata svoja vlastita ima-
nja, koja su obradivale. Danas međutim
ima još tek 60 porodica, koje imaju još
svoje vlastito imanje i kuću. Ostalih 110
imanja, t. j. dvije trećine imanja, u zadnjih
godinama prešlo je u tuđe ruke, naime u
ruke raznih talijanskih ustanova i bogataša.
Naš seljak je u većini slučajeva ostao još
uvijek na imanju, ali ne više kao gospodar,
nego kao obični kolon.

Najgore su prilike u tom pogledu u Smo-
ljancima, gdje je od 56 obitelji sačuvalo
svoja imanja tek 11, a 45 obitelji su postale
kolonima i to 26 njih su koloni zloglasnoga
»Istituto Federale«, ostalih 19 su koloni
raznih privatnika, među kojima su u pr-
vom redu neki Strolego iz Sv. Vinčenta,
koji raspolaže sa 6 imanja, i neki Rocco iz
Rovinja, koji ima 5 imanja.

U selu Krase su od 9 nekadašnjih po-
sjednika postali već 7 koloni. Jedno imanje

pripada Istituto Federale, 3 su vlasništvo
već spomenutog Rocca, a 2 su vlasništvo
Strolego.

U selu Raponji je od 17 posjednika po-
stalo već 11 kolona. Sedam posjeda je vla-
sništvo Istituto Federale, a 2 bogataša
Strolego.

U Cabruničima je od 55 prijašnjih po-
sjednika 31 postao kolon. 15 od tih imanja
su sada vlasništvo Istituto Federale, a 8
nekoga Franzina iz Vodnjana.

U Stokovcima je od 33 imanja već 16
kolona. 6 imanja je u rukama raznih nov-
čanih zavoda, 3 su u rukama spomenutoga
Franzina iz Vodnjana.

Od 110 imanja, koja su izgubili naši se-
ljaci samo u spomenutih pet sela u okolini
Sv. Vinčenta, pripada jedna polovica (55)
raznim novčanim zavodima, među kojima
prednjači s ogromnom većinom Istituto Fe-
derale, druga polovica je u rukama raznih
privatnika. Tako ima spomenuti Franzin iz
Vodnjana ništa manje nego 11 imanja. Stro-
lego iz Sv. Vinčenta 10 a Rocco iz Rovi-
nja 8.

Naš seljak u Istri je spao na isti stupanj,
kao što je bio pred više od šezdeset godi-
na, kada je bio gospodarski; a radi toga i
politički zaslužan od Talijana i talijanskih
zavoda u raznim istarskim selima. Od slo-
bodnoga maloga kmeta postao je opet kol-
lon. A to se događa baš u času, kada ide
fašistička seljačka politika u ostalim pokra-
jinama Italije za tim, po talijanskim izjava-
ma, da se otrgne zemlja iz ruku velepo-
sjednika i porazdijeli među male posjed-
nike. — P. P.

SEJMI V ILIRSKI BISTRICI UKINJENI

Reka, oktobra 1937. (Agis). — Ilir-
skobistrički sejmi, ki so se vršili vsak
drugi mesec in pa za sv. Jurija ter v
jeseni za sv. Martina, so ukinjeni. Zem-
ljišče, na katerem so se sejmi vr-
šili, je porabil veletrgovec Viktor Tom-
šič za gradbo tovarne za lesno industri-
jo. Vsi bistriški sejmi so prenešeni v
Trnovo. Trgovcem, zlasti pa gostilničar-
jem in drugim obrtnikom v Ilirski Bi-
strici je z ukinitvijo sezmov prizadet
velik udarec. Njihove pritožbe so roma-
le baje celo v Rim, toda uspeha niso
imeli. Tomšič je motiviral upravičenost
in koristnost zidanja tovarne s tem, da
bo v bodoči tovarni dobilo kruha čez
sto delavcev. Za odpravo sezmov se je
zavzemala tudi bistriška gosposka, po-
sebno dame, češ, da sejmi prinašajo in
puščajo veliko nesnage. Medtem so pa v
Trnovem veseli te spremembe. Zdaj ima-
jo poleg svojih starih in znanih sejmov
za sv. Tri Kralje, za sv. Peter itd. vsa-
kega 16 v mesecu sejem. Sejmi pa niso
več tako dobro obiskovani kot svoječa-
sno, ker jih je le preveč in razmere so
čimdalje slabše, zlasti za malega kmeta.
Živinski sejmi, ki so se včasih vršili v
zelo velikem obsegu in na katerih so se
razvijale številne kupčije, se čimdalje
bolj krčijo. Naš kmet goji danes pov-
prečno tretjino manj živine kot jo je v
prvih poveljnih letih. Pa tudi tihotap-
stvo, ki je ob meji zelo razvito, je de-
loma prevzelo sejmske kupčije.

Polagoma bodo ilirskobistriški trg
spremenili v pravo mesto. Vse, kar mu
kvari značaj mesta počasi odstranjujejo.

Grazioli — vojaški general

Trst, oktobra 1937. — (Agis) Zna-
ni bivši centurion in fašistični tajnik v
Sežani Grazioli, ki je sedaj pokrajinski
tajnik fašistične stranke za tržaško po-
krajino, je bil za vojaške zasluge odli-
kovan s tem, da so ga imenovali za vo-
jaškega generala.

ravnoteže između odgovarajućih suprotnih
polova, usled čega nastupa reakcija u vidu
potresa, — (kao što su potresi usled pada-
nja grozdenih meteorita i meteorskog ka-
menja; zemljotresi usled erupcije vulkana;
potresi atmosfere usled gromova, praćenih
armijavom, ili vatra i drugih meteorolo-
ških pojava), ti potresi ne dolaze ni da iza-
zovu katastrofe, ni da nanesu štete. Steta,
laž, nepravda, nasilje, kaos, smrt i druga
zla, dela su, vlasništva, izuzeci, privilegiji
i monopoli isključivo čovečanstva.

III

Da bi čovečanstvo moglo da ostvari na-
govešteno »Carstvo Božije na zemlji«, da
živi uravnoteženim i smirenim životom, ko-
jim živi celokupna priroda, ono neizbežno
mora da odgovori sledećim uslovima:

1 — a) da svoju društvenu hierarhiju
saobrazi sa hierarhijom, koja vlada u sklo-
pu zvezdanitih sistema, što znači da, — kao
što su u tim sistemima od Providenja naj-
teže, najznačajnije i najodgovornije funk-
cije poverene zvezdanitim sistemima i telima,
koji su najveći po svetlosti, najjači po ener-
giji i najdublji po toploti, — najteže, naj-
važnije i najodgovornije funkcije poveri

onim kolektivima i ljudima, koji su najveći
po duhu, najjači po volji i najdublji po ose-
ćanju; i

b) da ostale, sporednije društvene funk-
cije, poveri onima, čije pozitivne sposobno-
sti, sa gledišta opštih interesa kolektiva i
celokupnog čovečanstva, najviše odgovaraju
težini, značaju i odgovornosti odnosnih
funkcija;

2. — da svoje zakone saobrazi sa pri-
rodnim zakonima, a svoj život sa životom
prirode, što znači, da se svi članovi poje-
dinih zajednica, bez izuzetka, ugledaju na
pčelo-radilice, od kojih svaka doprinosi svoj
maksimum za održavanje, snabdevanje i
unapređenje svoga uređenog doma, ali koje
se i solidarno i energično obračunavaju sa
trudovima, koji su shvatili, da se smisao ži-
vota i njegov zadetak i cilj sastoje u nera-
du, neumerenosti i plački tuđe muke; i

3 — da se sloboda svakog pojedinca i
svakoga kolektiva kreće isključivo u gra-
nicama dužnosti, a njegove dužnosti u gra-
nicama njegovih odgovornosti tako, da se
krug prava, krug dužnosti i krug odgovor-
nosti svakoga pojedinca i svakoga kolektiva
posebice potpuno pokrivaju.

POZOR — VAŽNO

Molimo niže navedena lica da jave
svoje nove adrese na upravu lista. Ujed-
no molimo sve njihove prijatelje i znan-
ce da nam to isto jave:

Blažić Fran, ranije Split — Slaviće-
va 17
Gregoretić Antun, ranije Maribor —
Taborska 21
Kuliš Antun, ranije Bol na Braču
Kurent Matilda, ranije Trst
Strah Fran, ranije Ljubljana —
Grad 1
Hočevar Pavla (učiteljica), ranije
Trst
Čebular Marija ranije Trst
Janko Anton,
Kraljić Josip, vojni svećenik
Nasljednici Ante Ladavca, učitelja
Tončić Ivan, Anton i Josip, Maribor
— Pobrežje
Cović ud. Anka, ranije Mošćenice
Gšela Ivka, ranije Trst
Defar Dušan i Ivan
— Andrović Ivan, ranije Split — Istar-
ska 10
Grohovac ud. Marija, ranije Krasica
Lukanović Roko, ranije Sušak
Mileusnić Sava, ranije Sušak

IZPRED SODIŠĆA

Sodnik: Kako morete vendar trditi,
da je Revna uradil Pohlevoa, ko je dokaza-
no, da ta tedaj sploh ni imel palice, vas so
videle pa vse priče, da ste vihтели gorjačo.
Vojska: Ja, gospod sodnik, to je pa
tako: Saj ste gotovo tudi vi brali, da kdor
se oborožuje, je za mir.

RAZLAGA K ETNOGRAFSKI KARTI

»Etnografska karta Julijske Krajine, Be-
neške Slovenije in Zadrške pokrajine«, ki
jo je izdal Publicistični osek, prikazuje
slovensko in hrvatsko ozemlje, ki je bilo
priključeno Italiji z rapalskim dogovorom
leta 1920 in z dogovorom leta 1924, poleg
tega pa tudi ozemlje (Beneške Slovenije in
Režijo), ki je že leta 1866 pripadalo Italiji.
Karta je v merilu 1:300.000.

Na karti so označene poleg državnih
meja še meje pokraj. sodnih okrajev in
občin ob koncu leta 1936. Imena občin,
kjer je sedež sodišča, so izpisana imena
mest, s sedežem prefekture so izpisana z
velikimi črkami. Imena ostalih občin so
označena s primernimi okrajšavami. Raz-
laga kratice je v spodnjem levem delu kar-
te. Tam so navedeni tudi italijanski nazivi
za posamezne občine.

Površina posameznih občin je pobarva-
na v sedmih različnih nijansah, od bele do
intenzivno rdeče barve po odstotku slo-
venskih in hrvatskih prebivalcev, kakor ka-
že razlaga na desnem zgornjem delu karte.
Kot podloga so služili podatki italijanskega
uradnega štetja od decembra 1921. Le pri
občinah, za katere so bili podatki preočito
napačni, so se za rektifikaciju vpoštevili
podatki iz leta 1910. Tako so se popravili
podatki za veći del občin v puljski in zar-
drski pokrajini ter za nekatere občine v re-
ški in tržaški pokrajini.

Na ta način je prikazano razmerje med
slovenskimi in hrvatskimi prebivalci na eni
ter italijanskimi, furlanskimi, nemškimi i
drugimi prebivalci na drugi strani. S kar-
te je poleg tega razvidno tudi absolutno
število celotnega prebivalstva in absolutno
število prebivalcev različnih narodnosti
v posameznih občinah. Sedež vsake občine
je namreč označen s kvadratom, čigar ve-
likost predstavlja absolutno število celot-
nega prebivalstva občine koncem 1921. Za
primerjavo služila kvadrata na desni stra-
ni karte, ki ustrežeta 100, odnosno 10.000
prebivalcev. Del kvadrata, ki je pobarvan
z rdečo barvo, predstavlja število Slove-
nec in Hrvatov, beli del število Italijanov
in furlanov, del poševo črtkan od desne
proti levi, število Nemcev, del poševo
črtkan od leve proti desni (v občini Šur-
šnjevic) Romune, vodoravno črtkani del
(v Trstu in na Reki) pa prebivalce raznih
narodnosti.

Pripomba: Karta je že dotiskana. Dru-
štvo lo prejmejo že prihodnji teden, naj-
kasneje na samem kongresu.

L. Č.

Srećna ili nesrećna budućnost čovečanstva
zavisi i zavisiće — kao što je zavisiła
i njegova prošlost — od mere ispunjenja ili
neispunjenja tih neizbežnih uslova, koje ka-
tegorički diktuje zakon opštega života. Do-
kile god čovečanstvo te uslove ne bude u pu-
noj meri ispunilo, ono će biti osuđeno da
stene pod teretom mračne tiranije laži, na-
silja i nepravde i da doživljuje i proživl-
juje katastrofalne društvene potrese u vidu
revolucija i ratova, tih kolektivnih zločina,
koji ne donose istinske koristi nikome, a
stvarne štete svima. Ali, htelo to čovečanstvo
ili ne htelo, Novo Doba će ipak doći, jer je
ono suza, kroz koju evolucija društvenog
života mora proći. A ako su sumnje,
neverice, mržnje i druge nevolje, — kao
prirodne posledice, vladavine laži, ropstva i
nepravde, — pritisle čovečanstvo do granice
očajanja, kao nikad ranije, to je najpouz-
daniji znak, koji pretskazuje, da će elemen-
tarni potres od neizbežne i srazmerne reak-
cije na taj pritisak izazvati utoliko skoriji
rađanje Novog Doba obasjanog suncem no-
ve nade, vere i ljubavi i vladavine novih
istine, sloboda i pravda.

DR. IVO MOGOROVIĆ

KANALSKA DOLINA

Celovski dnevnik »Freie Stimmen« je na obletni koroškega plebiscita v posebni ilustrirani prilogi o mejnem ozemlju objavil tudi članek o Kanalski dolini. Ker biva jo že od nekdaj v tej dolini poleg Slovencev tudi Nemci in so nedvomno Slovenci starejši prebivalci vse doline, in ker je ta dolina skrajni severozapadni del ozemlja, ker biva naš rod pod Italijo, bo gotovo tudi naše čitatelje zanimal popis krajev in ljudi. Zaradi tega hočemo podati skoro ves članek v slovenskem prevodu.

»Čez Podkloster in Meglarie pelje pot po ožki dolini Ziljice navzgor v Kanalsko dolino. To je podolžna dolinska zarez, ki vodi južno od Karnskih Alp proti zapadu do starega mejnega kraja Pontabell. (V prejšnjih časih se je imenoval Windisch-Pontabell (Slovenski Pontabell) Op. prev.) Pri Trbižu je dolina še široka. Proti zapadu pa je dolina čimdalje ožja in bolj od ljudna. Dno doline je pokrito z gruščem, strmo se dviga na jugu in na severu predgrčije gora, pusti odseki doline ločijo v dolgih presledkih naselja. Podnebje je tukaj surovo. Dve reki tečeta skozi Kanalsko dolino, Vrtilinov potok proti vzhodu, Bela proti zapadu. Razvodje pri Žabnici (801 m) loči tok obeh rek, od katerih oddaja ena svojo vodo Črnuemu morju, druga pa, Adriji. Popotniku pa se zdi dolinska zarez kot ena enota, kar je tudi nekaj bila, preden se je odtok voda radi nagromadnega proga razcepil.

Popotnik se čudi, kako se morejo v tej revni dolini ljudje preživljati. Še bolj se bo čudil, ako najde na pr. v Ukval v poletnih mesecih v hišah le nekaj starih ljudi. Ne dolina, temveč bogate planine na gorah, zlasti na severu na vzhodnih Karnskih Alpah, so podlaga kmetijskega gospodarstva v Kanalski dolini. Na planinah preživlja kmet večji del leta. Tja se preseli celo šolski učitelj. Nassfeld in drugi prehoji tvorijo za kmetstvo prebivalstvo zvezo z Ziljsko dolino. Na jugu peljejo daleč znane doline v Juljske Alpe, katerih divje romantični grebeni so najbolj privlačna točka v krajinski sliki Kanalske doline.

Izmed dolin je najbolj znana slepa dolina Zajzero, koje konec leži pod Špičkom nad Policami, čigar stene se vzpenjajo v razdalji le 2 km od dna doline do višine 1724 m in ki je največja gora v Kanalski dolini. Od Jezejske doline pri Rablju pelje pot proti vzhodu preko Predila v Soško dolino. Zapadne Juljske Alpe obkrožujejo Vilišarje, središče Kanalske doline. Sem gor so romali k romarski cerkvi Slovenci in Nemci saj je tu ob skrajnem robu Kanalske doline edinstvena točka v Evropi, kjer se stikajo slovanski, germanski in romanski element.

Dobro znani kraji ležijo na tem majhnem dolinskem ozemlju ki meri komaj 332 km². Mimo Kukove, kjer so leta 1809 napravili zadnji poizkus zadržati prodirajoče Francoze, pridemo v Trbiž. Tu se stekajo tri važne prometne ceste v skupno cesto, ki pelje v notranjost Koroške. Iz dolin Tilmonta, Soče in Save prihajajo ceste, ki se združijo v Trbižu. Trbiž je prej cvetel radi svoje železne industrije. Preko Malega Tolmina in Mrzle vode pridemo v Rabelj, stari rudarski naselbini ob vznožju Kraljevske Spice. Bogate na svinčenih in cinkovih rudah. Zabuče, nekaj največja vas na Koroškem, leži na mestu nekdanje rimske stacije Larix. Od vhoda v Zajzero je Ovičja vas. Preko Ukve pridemo do Naborjete, kjer je sedaj kmetstvo sejmšiče. Prej so tu odmevali udari kladiv za izdelovanje jekla, zvečenega železa in pločevine. Preko Kuka in Sv. Katarine pelje pot mimo žepnih kopeli v Lužicah in Kmetске Lipalje vasi do Pontabellja, ki je danes združen s Pontebo v eno obično. Pontebanski most loči oboja kraja. To so kraji Kanalske doline.

Od 7667 prebivalcev leta 1910, je bilo po uradnem štetju 21.19% Slovencev, 74.81% Nemcev in 3.8% drugih in tujcev. Jezikovna karta nam predločuje, da biva jo v Kanalski dolini drug poleg drugega Slovenci in Nemci, medtem ko je italijanski element pred 1919. začeljan šele onstran državne meje.

SMRTNA KOSA

Trst, okt. 1937. 7. tega meseca je podlegel zavratni boleznii v svojem rojstnem kraju Sv. Križu pri Trstu poštni uradnik Karlo Košuta, svak slikarja Alberta Sirka in odvjetnika dr. Josipa Sedmaka v Skoplju. Kmalu po nastopu fašističnega režima je bil odpuščen iz službe. Po sedmih letih so ga zopet sprejeli, toda poslali so ga najprej v Aleksandrijo, nato v Milan. Toda ozračje na novem službenom mestu mu ni prišlo. Oboljele je na pljučih. Julija meseca je moral vzeti dopust, iskal je zdravlja v domačem kraju, toda bilo je že prepozno. Kljub domači negi je podlegel zavratni boleznii, komaj 48 let star. 9. t. m. so ga pokopali v domači zemlji. Za njem žaluje njegova družina, za njem bodo žalovali pa vsi oni naši rojaki ki jim je bil v daljnjih krajih nepričakovani in čestokrat celo neznani dobitnik.

VOJAKI SO UBEŽALI

Trst, oktobra 1937. (Agis) Neki tukajšnji regiment je dobil nalog za odhod v Španijo. Širijo se vesti, da je več vojakov ubežalo v kompletni opremi in izginilo.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

ODJEK DUKIČEVA JUBILEJA U ČEHOSLOVAČKOJ

Prvu vijest o 70-godišnjici Ante Dukića donio je praški dnevnik »Narodni Stred«, koji je ujedno otisnuo svečarevu jubilarnu pjesmu »Pomirenje s Bogom« u prijevodu Jana Hudeca. »Lužickosrbsky Vestnik«, mjesečnik Društva prijatelja Lužice u Pragu, pozdravlja Dukića kao vjernog prijatelja Lužice. Praški ilustrirani tjednik »Pestry Tyden« donosi bilješku sveuč. prof. Josipa Pate. Bilješku donosi i praški dnevnik »Narodni Politika«. Prager Presse ima izvadak iz Lovričeva članka što je izašao u »Obzoru«. »Slovenska Brazda«, kulturni mjesečnik u Nitrí, donosi velik članak o životu i radu jubilarca iz pera dra Vojtjeha Mierke, poznatog i zaslužnog prevodilca mnogobrojnih radova iz naše književnosti.

Mierka je osim toga za Dukićevu 70-godišnjicu preveo i uređio malu antologiju »Výbor z prac A. Dukića« koja je ovih dana izašla nakladom B. Fidera u Nitrí kao XI. svezak »Juhoslovanske knjižnice«. Ovaj ukusno opremljeni svezak sadži rukopisni ulomak svečareve pjesme »Sreća«, ulomke iz »Dnevnika jednog magarca«, čakavsku božićnu pjesmu »Maria služnička«, izbirak aforizama iz »Pogleda na život i svijet«, pjesme »Hram«, »Dijete«, »Noć«, »Moram«, »Posljednja iskra«, »Zavjet«, »Mrtvi razgovor«, te opširan prikaz o životu i radu autora.

Devnik »A-Zet« (Prah-Batistava) piše također o Dukićevim radovima, a za spomenuti »Výbor« kaže da je vrlo brižljivo preveden i da njime dobiva naročito slovačka školska mladež djel, koje vrši kulturnu uzajamnost između Čehoslovačke i južnih Slavena.

Dukićeva proslava na zagrebačkom radiu

Povodom dvostrukog jubileja Ante Dukića književni saradnik zagrebačke radiostanice Andrija Gerašić prikazao je u subotu naveče kratkim potezima život svečara, i pročitao zatim neke ulomke iz njegova »Dnevnika jednog magarca«, pa izbirak aforizama o ženama iz »Pogleda na život i svijet« i konačno recitirao njegovu pjesmu »Zavjet« iz zbirke »Od osvita do sutona«. Poslije toga je profesor Muzičke akademije Lav Vrbanić otpjevao svečarevu pjesmu »Hram«, koju je uglazbio Ivan Matetić Ronjgov.

Listovi o jubileju Ante Dukića

U prošlom broju smo citirali neke listove koji su pisali o Anti Dukiću prigodom njegove sedamdesetgodišnjice, a radi pomanjkanja prostora smo nekoje samo spomenuli. Da nadopunimo našu kulturnu kroniku, nadodajemo danas da su, uz već spomenute listove, o Dukiću pisali i ovi:

Nova Riječ, koja kaže da je Dukić najviše prevodjen književnik u državi; u splitskom »Jadranskom Dnevniku« piše toplo o Dukiću Jakov Tomasović; Jugoslavenski Lloyd napominje da je Dukićevo ime steklo naročito priznanja i u stranom svijetu; Narodno Kolo donosi opširan i topao feljton, a Slovenski Narod, uz sliku donosi nekoliko odličnih zapazanja i kaže da je Dukić »neustrašiv mož« i »da je stvorio već, nego je mož stvoriti dolžan in da je na svetu vedno već njegovih somišljenikov, zaenkrat še potisnjenih ob stran, toda ne već dolgo«.

NOVA ŠTEVILKA ČASOPISA »MISEL IN DELO«

Pravkar je izšla nova 9—10 številka časopisa »Misel in delo« z sledečo vsebino:

† T. G. Masaryk — Dr. I. Lah: In memoriam T. G. Masaryk — L. Čermelj: Juljska Krajina. — Obzornik: Dobrovoljec g. Ivan Gosar (J. A.) — V pričakovanju reakcij (Dr. B. Vrčon) — Notranjopolitični pregled (Verko) — Ob 30letnici ustanovitve tržaškega akad. društva »Balkan« (L. Č.) — II. Vseslovenski pedološki kongres (G. Š.) — Vzgoja kopaškega naraščaja (H.) — O razširjenju nameštenskega pokojninskega zavarovanja (—drk) — V tednu Rdečega križa (Dr. I. Lah) — Poročila: Masaryk in Hitler v Steedovem gledanju (Verko) — Zadržni zbornik ob 100letnici Mihe Vošnjaka (B.) — E. Lilek: Kritične pripombe k obravnavam češke in nemške zgodovine. II. in III. del (L. Č.) — »Naši pogledi« (S.) — »Naš rod« 1936—37 (Inko) — Dr. V. Murko: Davčne oprostitve in davčne olajšave (B.) — Ante Dukić: Vzgljdi na žizn i mir, prev. N. Fedorov (Inko). — Drobtine.

Opozarjamo naše čitatelje in emigrantska društva zlasti na studiju dr. Lava Čermelja o Juljski Krajini, katero ilustrirajo statistične tabele in grafikon.

POPLAVE V NAŠIH NASELBINAH V PREKMURJU

Dol. Lendava, okt. 1937. Naše naselbine Benico, Pince in Petešoveci pri Dol. Lendavi so hudo prizadele letošnje poplave, zlasti Benico. Ker ležijo ta sela med reko Muro, ki ni regulirana in potokom Lendavo, ki ima tu slabe nasipe, je nadloga poplav v tej nižini že tako huda in ponavljajoča se v zadnjih letih, da tukajšnji kolonisti emigranti bodo prisiljeni misliti na izselitev, ako ne pride pravočasno pomoč. Nezaodstajejo tu več podpore, — treba je nujno urediti nasipe in izčistiti odvodne jarke. Ko bi se merodajne oblasti zavzele takoj za regulacijo naših voda, bi bili ti naši ljudje tukaj rešeni, — tako pa z obupom gledajo brez moči v bodočnost...

Ker imajo malo upanja, da bi dosegli z lahkoto kar jim je za obstoj potrebno, hočejo s tem informirati javnost o njihovem bednem položaju, morda bodo prej tako dosegli to kar v prvi vrsti prosijo, namreč ureditev tokov voda, ki so tu neurejeni in ki grozijo uničiti tukajšnje naselbine.

V ilustracijo navedenega se navajajo točnejši podatki: približno 100 družin v teh treh selih šteje okoli 400 duš.

SLAVNOSTNA OTVORITEV »TABOROVEGA« PRENOČIŠČA

Ljubljana, okt. 1937. — Društvo »Tabor« v Ljubljani je v nedeljo 24. t. m. ob 11 uri svečano otvorilo prenovljeno in izpopolnjeno stavbo prvega emigrantskega doma v Jugoslaviji. Trud sedmih let je poplačan z uspehom. Stavba, zunaj in znotraj dovršena, je v zgornji veliki spalnici sprejela zastopnike oblasti in društev ter pozdravila mnoge člane in prijatelje društva. Gospoda bana je zastopal g. ban. svetnik Zorn Anton, gospoda župana in občinski svet g. dr. Josip Kamušić, magistrat g. mag. svetnik Svetel Herbert, izseljenski urad ravnatelj g. Fink, Zvezo emigrantskih društev g. dr. L. Čermelj, društvo »Soča« g. dr. D. Puc, Primorsko akademsko starešinstvo gg. dr. J. Prodan in dr. Božić L. dalje zastopniki Kluba jugoslovanskih akademikov, »Jutra«, »Slovenca«, »Ženskega sveta« in društva »Tabor« iz Kamnika.

Pevski zbor društva »Tabor« je zapel »Slovansko pesem«. Tovariši podpredsednik L. Božić je zbral obnovo

Zemlje pride na družino od 8—9 oralov. Vsa ta zemlja je bila letos — zlasti 3 avgusta — več ali manj pod vodo. Na mnogih krajih so bila tudi dvorišča pod vodo in ponekad je prišla voda v stanovanja. Ena slabša hiša se je vsled poplav celo porušila! Voda je mnogo pri-delka uničila. Prizadeti so najbolj krompir, otava, fižol, buče in delno koruza. Žito, ki je bilo početo na njivah, je voda precej pokvarila ali celo odnesla. Najbolj je prizadeta vas Benica, ki ima najmanj 150.000 din. škode samo na pri-delkih. Vsled pomanjkanja sena bodo morali del živine prodati, ostala bo vsled slabe krme oslabela. Ker pa nadloga nikdar ne pride sama, smo dobili vsled stalnih mlakuž silno mnogo komarjev in stem — malarijo! Dosedaj je več kot polovica ljudi že obolelo za to boleznijo. Pojavlja se tudi bolezen pri živini in to od časa poplav sem.

Iz navedenih razlogov je naš kolonist emigrant izpostavljen ponovnemu begu, kar se že opaža često, posebno pri odrasli mladini, katera naj bi bila glavni steber naših naselbin.

dogodke sedmih let, ko so pridni odborniki in člani-delavci zbirali opeko za opeko, da je stavba lahko rasla in končno vendar je dorastla. Zgrajena je trdnjava brez cementnega oklepa, brez jeklenih plošč in topov. Njen oklep so vsa naša srca, njeni temelji žulji rok, ki so gradile. V ljubezni je bila grajena, v ljubezni do najbednejših vzdrževana, v ljubezni bo oskrbovana in čuvana v bodočnost. Vsaka opeka na njoj, vsaka žlica malte, vsak gib slehernega izmed delavcev, je bil narejen z mislijo in vero, da je položen majhen kamenček k zgradbi boljše, nove, bodoče družbe. To pesem so pele lopate, peli so jo krampi, pele so jo žlice zidarjev, kladi divja mizarjev, kleparjev in krovec. To pesem smo peli vsi, ki smo na kateri koli način pomagali, tako tisti, ki so podpirali, darovali, kakor tudi oni, ki tega niso mogli, pa so imeli dobro in lepo besedo. Začelo se je zelo skromno pred sedmimi leti. Prva družvena prireditve 16. julija 1931 je postavila temelje. V Trnovem, v Zeljarski ulici, v nekaki kleti (Konec na 4. strani)

NIKOLA ŽIC, ZAGREB :

IZ GRADE ZA ZBORNİK O ISTRI

Lindar. A. a) Postojala je malena crkva iz 11. stoljeća. Sadašnja velika crkva ima za tabernakulu zabilježenu godinu 1774. Sagrađjena je u romanskom slogu.

b) Kapela sv. Sebastijana i sv. Katarine postojala je već u X. stoljeću, a sagrađjena je u gotskom slogu.

B. Nepoznati autor: Slika, koja predstavlja Crkvu; naslikana je u fresko-tehnici, a stara je 400—500 godina. Nalazi se u crkvi sv. Katarine. Bila je već više puta fotografirana.

D. Od starih odijela ne postoji ništa, puk se nosi građanski.

Josip Vanik, župnik

Lošinj Mali. A. B. C. Pitanja o arhitekturi, slikarstvu i vajarstvu su neispunjena.

D. a) Žensko i muško odijelo je bilo narodno. Fotografija pok. bake potpisana od obitelji Kozulić pokazuje nošnju, koja je prestala prije 60 godina. Bluzu su zvali »palaketa«. Djevojke su nosile na glavi »bendica«, t. j. bijelu opremu od musolina. b) glasbala: od tih vrijedi spomenuti »misljice«, t. j. frulu na mjehturu od vola ili na koži od janjca.

Amrož Haračić, profesor

Lošinj Veliki. A. a) Župnu crkvu je sagrađio god. 1774. graditelj Berengo u baroknom slogu.

b) Crkva Majke Božje (narod kaže »Gospe«), prije župna crkva; slog bizantinski. Sagrađio ju je puk god. 1730. (Natpis u crkvi glasi: »Virgini Deiparae comuni omnium subsidio 1730.«). Sagrađjena je oko god. 1730. Graditelj: Paolo Veronese. (Slikar Paolo Veronese živio je od 1528. do 1588.)

b) Crkva sv. Nikole, najstarija župna crkva (slog?), sagrađjena je oko 1250.

d) Crkva sv. Ivana na brijevu.

e) Crkva sv. Petra i Pavla iz godine 1729. (Na vrhu pročelja je velika kugla od gusarskih topova).

f) Kapelica Majke Božje od zdravlja. Druge arhitektonske zanimljivosti.

g) Gotički oltar u crkvi sv. Nikole.

h) Kaštel, dosta sačuvan, iz god. 1445.

vlasništvo općine.

i) Stari zdenac.

j) Ruševine »grčkog« samostana na školjici »Palacioli« (Op. Na razglednicama su reproducirane unutrašnjost i vanjšina župne crkve, dva oltara, vanjšina Crkve Majke Božje. Kaštel.)

B. a) Tizian: Adolorata, uljena slika na platnu (god.?)

b) Vivarini (koji?): La lege della fede (izmjdu pape. Genove i Mletaka), sv. Jerolim, sv. Auruštin i dr.; uljena slika na drvu. 1475.

c) Tiepolo: Zadnja večera; uljena slika na drvu(?), donešena iz duždeve palače u Mlecima (?) (god.?)

Liberale Gosa: sv. Grgur. Spolet.; uljena slika na platnu (god.?)

e) Pietro il Vecchio: Apoteoza odvjatnika; uljena slika na platnu (Odvjetnici su sv. Antun opat i sv. Grgur) (god.?)

f) Don G. Musolo: Slike križnog puta; uljene slike na platnu (god.?)

g) Lactantius Quirenus: sv. Ivan Krstitelj, ulj. slika na platnu (god.?)

h) Hajes: Sv. Josip, uljena slika na platnu (god.?)

i) Palma il Giovane: Majka Božja, sv. Petar i sv. Ivan Krstitelj (god.?)

(Op. Sve nabrojene slike nalaze se u župnoj crkvi; slike od d)—i) možda nisu od osobite umjetničke vrijednosti) (A što Palma Giovane?)

j) Nepoznati autor: Portret Marka Petrine, prvog župnika malološinske crkve sv. Martina iz god. 1632., još s bradom. (Slika je po svoj prilici bez umjetničke vrijednosti.) U sakristiji župne crkve.

k) Nepoznati autor: Tri portreta pradi-dova Don Antuna Petrine u nošnji kapetana mletačkih brodova iz 18. stoljeća; u kući don A. Petrine.

C. Salvati: Majka Božja s djetetom; kamen (god.?) i u župnoj crkvi. (Op. Kaže se, da su Francuzi za nju nudjali toliko zlata, koliko teži.)

NB. Sve slike i kipovi, spomenuti pod A a)—i) i B, valjda potječu iz Mletaka iza propasti Mletačke republike.

D. a) Slike narodnih odijela imaju neke talijanske kuće.

b) Starinska brončana posudica za tučenje luka; u kući don A. Petrine. Tamo se nalazi također:

b) rodovno stablo iz god. 1578, kada je prvi član njihove rodbine došao iz Petrinje u Vel. Lošinj.

c) jedan starinski crkveni štap, iskićen.

d) jedan starinski mač iskićen na korica

e) prsten, koji imade straga dva ročića, valjda da se okrene i služi za obranu.

(Op. Mnogo je starina odnešeno za bečki muzej, a dosta ih je odnio nadvojvoda Stjepan.)

Fop Ant. Fabijanić, duh. pomoćnik

*) Od istog umjetnika čuva muzej »Prado« u Madridu sliku Mater dolorosa iz god. 1548. i drugu istog naslova iz godine 1544. Gl. Oskar Fischel, Klassiker der Kunst, Tizian, 1911.

se je pričela uresničevati naša misel. Samo za 11 postelj je bilo prostora. Kaplja v morje! Pozneje je mestni magistrat odstopil parcelo na Dolenjski cesti, ob Jesihovem štridonu. Radi močvirja in preodajenosti so gradbo odsvetovali. Toda misel, hotenje, volja ni več zamrla. Poleti 1. 1932 je tedanji odbor kupil parcelo, na kateri stoji stavba. V jeseni istega leta pa so že začele lopate svojo pesem. Po dveh mesecih je že stala pritičljiva stavba, ki je takoj bila predana svojemu namenu.

V jesenskem dežju in blatu se člani in odborniki niso strašili dela. Tako je bilo ravno pred petimi leti postavljeno prvo emigrantsko zavetišče v Ljubljani, skromno po obsegu, a vse naše; delano brezplačno od članstva in odbora ter podprto z materialno in moralno pomoćjo javnosti, oblasti in posameznikov.

Ze prvo leto je našlo zavetišča nad 50 rojakov, katerim je bila razdeljena hrana v 14.000 porcijah (kosila in večerje). V naraščajočem valu emigracije, je rastele tudi naval na prenočišče. Najviše je stalo število prenočevalcev v dobi abesinske vojne. Pod to nujnostjo je tedanji odbor v jeseni 1935 zvišal stavbo v eno nadstropje, tako da izkazuje statistika za to leto 21.622 prenočnin in 32.000 porcij hrane. Prenočevalo je vedno nad 100 ljudi, še več pa jih je prejemalo hrano. V letu 1936/37 je opaziti spet vpadi, čeprav je število prenočnin (20.190) in porcij (15.126) še vedno veliko. Sliko sedemletnega truda bodo ponazorile še boljše številke v zvezi z gradnjo in opremo prenočišča. V letih od 1932 do 1937 izkazuje blagajniška knjiga din. 221.083.45 izdatkov 244.838.08.

Podpredsednik Božič je nato zahvaljujoč se vsem dobrotnikom in podpornikom posameznikom, društvom, ustanovam, podjetjem, oblastem, vsem ki so podprli društveno delo z besedo ali z dejanjem, prosil, da vsi ostanejo tudi v bodoče zvesti društvu. Mnogo še manjka v zavetišču, posebno glede notranje opreme. Še veliko truda in skrbi čaka. Na to pa je zaključil v odsekanih stavkih: »Naš dom stoji. Ponos društvu, celotni emigraciji in narodu onstran meje. Danes samo eno željo! Naj vrši svoje naloge kot so mu zahtevane. Varuje naj rojake pred propastjo telesno in duševno, vzgaja naj jih v zveste sinove svojega naroda v sužnosti in v plemenite člane človeške družbe«.

Vidni uspeh emigracije je v imenu

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

SLUŽBENE OBAVIJESTI SAVEZA NA VSE EMIGRANTSKE EDINICE!

Neposredno od saveznega vodstva v Beogradu boste prejeli nekaj izvodov etnografskih kart, ki jih je izdal Publicistični osek v Ljubljani. En izvod karte Vam poklanja savezni direktorij, ostale izvede pa skušajte prodati v svojem območju po Din 5.— (pet) vsaki izvod.

Nadaljnje izvede naročite pri Publicističnemu osek v Ljubljani: Dvorakova, 6-11. Pri naročilu navedite, koliko slovenskih in hrvatskih kart želite. Po potrebi Vam stavimo tudi karte z nemškim, francoskim ali angleškim tekstom na razpolago.

Pomen našim žrtvama na Mirogoju

Društvo »Istra« uredit će na lijevom ulazu u arkadama Mirogoja simbolički grob u spomen našim žrtvama na Sve Svete.

Skrećemo pažnju svim članovima na ovaj pomen, te ih umoljavamo da u što većem broju prisustvuju.

NAŠ ZASTOPNIK V CELJU

Naš zastopnik za Celje, Šmarje pri Jelšah, Gornji Grad in Slovenjgradec je g. Bradač Drago, Mariborska cesta 1. — G. Bradač ima pravico da inkasira naročnino, da zbira nove naročnike, te zbira in inkasira oglase za naš list.

Obenem je g. Bradač naš dopisnik za Celje in okolice.

»Soče« pozdravlja g. dr. Dinko Puc, predsjednik. Sporočil in izročil je dar svojega društva 2.000 din kot priznanje za dovršeno delo. Podpredsednik Božič se je bratskemu društvu za dar v imenu »Tabora« iskreno zahvalil in povabil zastopnike, da si ogledajo stavbo. Pevski zbor je zapel himno naše bolesti: Trčeljevo »Naše gorice« in s tem je bil dopoldanski program končan.

Popoldne ob 3 uri je imelo članstvo »Tabora« intimni prijateljski sestanek in je ob petju in radio-glazbi popoldne lepo minilo.

Karte računamo po Din 5.— (pet) pod pogojem, da naročite najmanj pet kart. Pri manjšem naročilu moramo zaračunati po-voljino in poštino.

Pričakujemo, da bo Vaše društvo prodalo čimpreje gotovo število kart v Vašem kraju, in sicer ne samo med svojimi člani, temveč tudi pri drugih osebah in organizacijah.

Za karte, ki Vam jih je poslal savezni direktorij neposredno iz Beograda, smo obremenili Vaš račun, le omenjena karta za Vaše društvo je brezplačna.

Iz društva »Istra« u Novom Sadu

PAŽNJA SVIM ČLANOVIMA I ČLANICAMA

SOCIJALNI OTSJEK kao svake tako i ove godine priprema akciju za zimsku pomoć svojim siromašnim članovima.

Pozivaju se članovi-će, koji su siromašnog i nesređenog stanja, da se prijave pret-sjedniku društva g. Mohoroviću u njegovoj kancelariji od 8—14 sati svakog dana (Novi Sad, Kralja Petra I ul. br. 25, Siročadski sto) a po podne od 17 do 19 sati u društvenoj kancelariji, Narodni Spomendom Kralja Aleksandra I. Ujedinitelja.

Prijavu treba podnijeti najdalje do 15 novembra 1937 god. jer poslije isteka toga roka neće se uzimati u obzir naknadne prijave. S toga svaki član kome je potrebna zimska pomoć, a koji je redovan član našega društva ima pravo na zimsku pomoć za sebe i svoju porodicu: u namirnicama, odijelu, obući i gotovom novcu.

Prijavu može predati svaki član porodice ako dokaže da je starijina obitelji redovan član društva »Istra« u Novom Sadu i da je udovoljio članskim dužnostima, bar za prvo polugodište 1937 god.

POZIVAJU SE ČLANOVI DUŽNICI za po-zajmice da svoje dugovanje društvenoj bla-gajni isplate najdalje do 15 novembra 1937 god. Zajam koji je dat beskamotno članovima, trebao bi biti već odavna vraćen društvenoj blagajni, radi davanja zajma drugim članovima, kojima je također potrebna pomoć u novcu. Nije pravo da se zajmom koriste samo izjvesni a drugi ne, pošto smo u društvu svi jednakopravni — bez povlašćenih.

S toga svaki onaj član koji je dobio za-jam treba da misli i na ostale svoje siromašne drugove, koji također željno očekuju od društva novčanu pomoć, naročito sada kada treba da si svaki nabavi potrebne životne namirnice za zimu. Pošto je novac koji je dat na zajam društvena imovina, kojom imade svaki redovan i ispravan član prava da

se koristi, molimo članove dužnike da taj zajam vrate najdalje do gore označenog roka.

NOVE JEDNOOBRAZNE LEGITIMACIJE poslao nam je Savez za sve članove našeg društva.

Pošto su legitimacije registrirane kod Saveza, pozivamo članove-će da svaki svoju legitimaciju preuzme u društvenoj kancelariji. Primjećujemo, da svaki član koji posjeduje ovu novu legitimaciju uživa pogodnosti kod svih udruženja učlanjenih u Savezu pa i kod vlasti prilikom traženja dozvole boravka i plave karte zaboravila.

S toga ne zaboravite doći po svoju legitimaciju, koja Vas čeka i stoji svega 2 (dva) dinara.

POZIVAJU SE ČLANOVI, KOJI NISU JOS PRETPLATNICI LISTA »ISTRA« da se odmah pretplate, jer je to jedini list u Jugoslaviji, koji nam donosi vijesti iz naših rodni krajeva. U listu možete naći sve ono što se događa u toku jedne sedmice preko kod naše kuće. Isto tako pozivamo i one članove koji su pretplatnici lista »Istra«, a koji su za pretplatom zaostali da je odmah plate i to izravno ili preko uprave našeg društva, jer se list izdržava jedino od pretplate.

Pretplata na list »Istra« stoji samo Din 4.— mjesečno, a tu svoticu može svako da žrtvuje za svoj list. Novi pretplatnici, koji se na list pretplate putem našeg društva, dobivaju besplatno Jadranski kalendar za 1937. godinu.

REDOVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA Pros-vjetnog i potpornog društva »Istra« održati će se u prvom polovici mjeseca januara 1938 godine.

S toga već sada umoljavamo gg. pročelnike i članove uprava svih sekcija da materijal potreban za skupštinski izvještaj, pripreme blagovremeno, jer će nova uprava matice društva »Istra« koja bude izabrana primiti na sebe dužnost i rad oko pripremanja proslave jubileja — desetogodišnjice od osnivanja društva »Istra« u Novom Sadu

UPRAVA NOGOMETNOG SPORT. KLUBA »ISTRA« u Novom S du izvještava, da je S. K. »Istra« postao prvak u razrednih klubova u Novom Sadu. Čestitamo našim dragim članovima-sportsima na po-tvorenju i usp-jehu sa željom da se u proljeće plasiraju u prvi razred. — A. M.

MARIJA PRELAC

Nakon kratke i teške bolesti dne 14. o. m. umrla je u bolnici u Puli sestra naših članova Marija Prelac u 32. godini svojega života daleko od svih svojih. Pokojnica je kćerka Jure Prelca starijeg, iz Tinjana kome su fašisti kao našem narodnjaku dne 21. marta 1921. godine demolirali cijelu kuću.

Našim članovima i ostaloj porodici iskreno saučestuje a pok. Mariji neka je laka Istarska gruda.

ISTRA SE MIJENJA

7. RAZGOVORI S TONOM PROŠTINAROM

Cijele noći nisam spavao, i u zoru, da ne budem uznemirivan, popeo sam se na pod u malu našu stalicu i legao u sijeno. U mladosti sam mnogo volio volove i ovo ležanje u sijenu proživljujem kao nekog vraćanje u kontakt sa svojim prvobitnim životom. Mutno se sjećam, da sam jedanput u svojoj sedamnaestoj godini htio da se slikam sa bičem u ruci ispred jednog para lijeplih zapregnutih volova. Kao neki sveti obred izgledalo mi je ono izlaženje za burnih tamnih kišovitih noći sa feralu i ulaženje u štalu da se volovi nakrme. Tri stotine godina su svi moji ustajali tako noću i odlazili u štalu, a meni je eto ostalo samo zadovoljstvo da se poslije mnogo godina opet jedanput valjam na sijenu, što ga je otac pokosio na našoj livadi. A i ta livada uz lokvu, gdje sam se toliko puta valjao u vlažnoj mirisnoj travi je sve rjeđe u mome sjećanju. Dvaput sam već bio u našem selu, ali te livade nisam vidio. Ne znam da li je na njoj još kamenica, koju je u živcu kamenu izdubio moj otac dok je čuvao volove i na kojoj sam ja nekada hvatao kosove. Blijede slike djetinjstva i mladosti, a ovdje — na sijenu ne mogu ipak da zaspim, uznemirava me neprestano suštanje miševa. Gledam kroz prozor u polutamno dvorište. I dvorište je drugačije. Nekad je cijelo bilo samo jedna velika rudina, sad je nestalo zemlje i trave i dvorište je kamenito. Nekad sam sam bio u tome dvorištu i kao dijete gospodar svih njegovih kuteva i njegovih tajni, sad je tu preko dana dvadesetero djece, tuđeg roda, radnička djeca što stanuju u ružnim zgradama, novim, ali bez reda nabacanim, u tom nekad velikom pustom dvorištu. Ove nove kuće kao da guše dah, kao da ne puštaju zrak. Još nemirniji silazim iz štale, ulazim u kuću i lijem u stari krevet. Majka zatvara »barkunade« da me svijetlo ne probudi i naredjuje tišinu. Hvata me san i u snu još osjećam kako je sigurno i toplo biti tako pod okriljem majke, ove divne, mile, smežurane seljakinje, koja mi je sto i jedan put već rekla, da bi više voljela da umre ona nego ja. Mat! Najljepša riječ od svih.

Slavno se spava pod domaćim krovom, na istom starom krevetu, a kome smo spavali prije trideset godina. Probudio me jedan živ glas dolje u kuhinji. Taj živ glas mi onako sanjivom izgleda nekako poznat, kao rodbinski, kao glas seljaka dobrog prijatelja, koji dolazi u kuću sa nekim pravom, pa mo-

že da govori samodopadno, glasno i familijski i kao gospodar. Znam da sam nekad često slušao taj glas a opet mi sad dolazi nekako iz daljina. Mozak mi počinje da radi. Oho, je li moguće, da, to je Tone Proštinar, čiji glas čujem opet poslije tačno petnaest godina. Silazim dolje brzo i rukujem se s njime.

— Zar se nećemo poljubiti, pita on.
— Hoćemo. — I mi se ljubimo.

On je visok, okrugla puna lica, širokih ramena, trbuh mu se malo izbočio. Živ je kao nekad, oči mu se sjaju, u kretanjima mu je neka radost, nije ni posjedio ni očelavio, samo su mu rame-na malo više pognuta nego prije. Smije se isprekidanim, kratkim, veselim smijehom, samo i u tome smijehu, u kretanjima, u govoru uvijek dolazi do izražaja neki poseban njegov osjećaj superiornosti. Eto to je onaj isti Tone Proštinar, »japleničarski« sin, koji je bio odličan dak mostarske, pazinske i brnjenjske gimnazije, koji zna kako izgledaju zatvori u Italiji, Čehoslovačkoj, Jugoslaviji i Sibiriji, vođ pobuna i skitalica po evropsko-azijskom kopnu od pariske Seine do Jenisejske rijeke, dobar prijatelj i dobar drug, uvijek jednako samodopadan i superioran, čovjek koji je vjerovao da privlači žene, a vječito je bio igračka u njihovim rukama. Istranin sa kamena, koji je vječito tražio polugu sa kojom bi dignuo i preokrenuo globus i sada sjedi tu samnom za stolom, još uvijek sa velikim nadama i ambicijama i jede punim ustima za dva domaće makarune.

Čudnovate snage ima u tim istarskim ličnostima. Eto Mate Vlačić prije četiri sto godina pokušao je da se bori protiv cijeloga svijeta, protiv Rima, protiv njemačkog cara, protiv njemačkih knezova, protiv mekušaca, birokrata i kaperijera u okovima tadašnjeg njemačkog protestantizma. Ovaj Tone Proštinar, krhak uza svu svoju glomaznost je htio da se bori kao neki Herkul, protiv svjetskog kapitalizma i protiv Staljina, u isto vrijeme, pa se jedva izvukao iz Sibirijske i sad je u priličnoj nedoumici što da radi sa sobom, ali kao onaj, koji je iskusio najgore, mirno sve podnosi, nada se, ima opet velike planove, jede sistematski i s apetitom (češka škola), i smije se.

Naši razgovori otegli su se na tri dana. Mi smo uvijek dugo razgovarali o intimnim ličnim stvarima, o smislu života, o narodnim i socijalnim pitanjima. I sad pretresamo sva ta pitanja. Njemu izgleda kao neka čudnovata i nerazumljiva pojava, da se on, čovjek bez

strasti i potpuno racionalan neprestano guši i gubi i strada, a ja sa svim svojim strastima i nerazumnim pogledima na život ipak plivam, kako tako. I njemu, koji je još prije deset godina htio da promijeni cijeli svijet, postaje sada, kao nekome osjetljivom petoškolcu, pomalo jasno, kako je teško ne samo promijeniti svijet, nego ga i razumijeti. Pa ne samo razumijeti svijet, nego i razumijeti sebe i shvatiti logiku života i sudbine svojih najbližih.

Izašli smo poslije podne iz kuće i legli smo u visoku travu na groblju u sjenu pod crkvenim zidom. Uvijek smo voljeli ovako doležimo u travi na groblju u nedjelju po podne, na mjestu nekako svečanom i tako neobično svečano tihom. Tone vodi riječ. On je uvijek vodio riječ i ja sam uvijek u razgovorima s njime samo stavljaio primjedbe. Eto sad on već nekoliko tjedana samo razgovara sa starijima seljacima i u njegovoj glavi je pomalo stvoren čitav sistem agrarne historije Istre. Tu historiju hoće on da obradi u obliku romana o životu zadnjih generacija naših seljaka u Istri a taj roman hoće da plasira na svjetsko tržište. Baš mi priča jake utiske iz razgovora sa nekim slijepim starcem, koji bi mogao da traži da mu se poveća mirovina, koju dobiva za sina poginulog u ratu. Dvije ideje starčeve su ga osobito oduševile:

— Sta će meni povećanje mirovine, kad mogu i sa ovom da živim a mogu da živim i bez nje.

— Da je meni teško, pa da ne mogu živjeti, šta moraju oni to ni da znadu!

Tone se čudi onom miru sa kojim narod prima i uživljava se u novo stanje. Kako ljudi tu primaju sa lakoćom talijanska imena i prisilne promjene vlastitih prezimena. Kako narod prelazi lažo preko svega, primajući sve i ne predajući se ipak. I njegov praktičan razum odmah pronalazi da su metode borbe za samoodržanje našega naroda i našega jezika u Istri, po kojima je postupala naša gradska inteligencija, bile neprimodne i vještačke, nešto što se naturalo narod, a nisu polazile od osnovne psihologije naroda. I da bi svaki napori za samoodržanje morao da počne od te psihologije naroda. Ali ni on ne zna, kakav napor bi trebalo izvršiti i koji način rada primijeniti.

Ali je čudnovato, kako ovaj buntovnik, koji je raskrstio sa crkvom i vjerno još prije dvadeset godina, žali što nemamo više naših svećenika po selima. Jer narodu su kao udžbenici materinskog jezika ostali samo molitvenici: Oče budi volja tvoja. Vratili smo se tako opet u Dobrovoljno vrijeme, od naših narodnih napora ostala je tabula rasa, inteligencija je odnesena kao pljava, i treba početi od molitvenika i od Kadića.

Tonine misli opet preljetaju oceane i kontinente. Hoće da ide u Ameriku, da piše knjige, da saradjuje u velikim pokretima. Dižemo se iz trave i krećemo stazama preko polja i pašnjaka. U lutanju po dragim predjelima — ja mu pokazujem na primjeru djebe polja proces osiromašenja seljaka. Evo očaj kraj sa poljem, sjenokošama, šumama pripadao je nekad jednoj obitelji. Pojedine nove parcele sa novim zidovima i međašima nastajale su diobom braće i davanjem komada zemlje sestrama u miraz. Kolike su strašne promjene nastale u kretanju vlasništva zemlje samo zadnjih pedeset godina. I baš tih pedeset godina zadnjih izvršeno je više promjena nego u tri sto godina prije. Na mjesto deset velikih obitelji propal, nije stvorena nijedna nova velika, nego na stotine malih.

Spušta se večer. U daljini pjevaju pastirice. Pjevaju još uvijek kao i prije dvoglas. Preko polja i vinograda pjevanje, starinsko, hrvatsko, mladih pastirica dopire do nas kao neko blago nježno milovanje. Ja zastajem i slušam, pjesma me zanosi. I Tone sluša ali sa manje oduševljenja. On nije nikad ni zapjevao ni zaplesao. On je uvijek bio ozbiljan i uvijek se bavio problemima. A meni ovo pjevanje na otvorenom daleko od kuća, u polju gdje poznaj svaki grm i svako drvo, svaku laz i puteljak, izgleda kao neki iskonski glas koji me veže sa svima generacijama, što su po tim poljima, šumarcima, putovima radile, hodale i pjevale. Pjevaju nepoznate pastirice i njihov glasovi tope se u meni i pretvaraju u veličanstvenu melodiju, u himnu, blagoslov. Kao da me stara baba što me u djetinjstvu vodila po tim putovima i pričala mi o mrtvacima koji su sa njom razgovarali tako s večeri u prvom mraku, preko ovih vječnijih djevojačkih pjesama tamo sa drugoga svijeta umiruje, tetoši i blagoslivlja.

Pastirice idu nam ususret istim putem i kad dolaze bliže, njihovo pjevanje se naglo prekida. Prolaze stada ovaca mimo nas, izmičemo se u stranu. Miris ovaca zbijenih u krdo nas je zahvatio. Stado je prošlo, zvono na »prazu« zveckalo, pastirice su se udaljile i opet zapjevale.

— Vidiš, Tone, mene opija i ovaj miris ovaca.

— Znam, kaže Tone i više mi se ne smije ironično kao nekad.

Opet mi se javlja stara misao: ta mi smo tu u polju, na širini, suvereni i gospodari. Tu smo prisiljeni da radimo, tu se možemo radovati, tu možemo naričati i pjevati. Stari brijetovi će nas suštanjem lišća dočekivati a iz »koruna« stari pokojni naši djedovi će bditi nad našom sudbinom. — Ča ne, Tone!

MIHO KRVAVAC